

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Ocak 1959

MEHMET
HALİT
BAYRI
SAYISI

İÇİNDEKİLER:

MEHMET HALİT BAYRI İÇİN	Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU
TANTANASIZ YAŞIYAN DEĞER : BAYRI	Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN
ÖRNEK OLACAK BİR HAYAT	Ahmet Katsi TECER
İSTANBUL RADYOSUNDA BAYRI	Râkım ZİYAĞLU - Türker ACAROĞLU
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK USTASI	Cahit ÖZTELLİ
MEHMET HALİT FEDAKÂR BİR ÜLKÜCÜ İDİ	Abdülkadir İNAN
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK MÜTEHASSİSİ : M. HALİT BAYRI	ATSIZ
KAYBETTİĞİMİZ BÜYÜK FOLKLORCU	Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU
FOLKLORCU MEHMET HALİT	Ord. Prof. Ziyaettin F. FİNDİKOĞLU
TÜRKİYE HALK EDEBİYATI ÂLEMİNİN KAYBI	M. Şakir ÜLKÜTASIR
EDEBİYAT TARİHÇİMİZ BAYRI	Mehmet GÖKALP
MEHMET HALİT BAYRI'YI ANARKEN	Mahmut B. GAZİMİHAL
BAYRI'YI ANIŞ	Sadi Yaver ATAMAN
BAYRI'NİN HAYATI, ŞAHŞİYETİ, ESERLERİ	Ihsan HİNÇER
DAYIMIZ İÇİN	Hayrinnisa ONURAY — Mıhrinnisa DAMGACI
HALİT BAYRI'DA KİTAP SEVGİSİ	Arslan KAYNARDAĞ
BAYRI'NİN AŞIK REMZİ AKBAŞ MAHLASİLE YAZDIĞI BİR ŞİİR: HİÇ VATAN, DÜNYA ve MİLLİYET GAZETELERİNE TEŞEKKÜR	

Sayı: 114

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Ocak 1959

MEHMET
HALİT
BAYRI
SAYISI

İÇİNDEKİLER:
MEHMET HALİT BAYRI İÇİN - - - - - Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU
TANTANASIZ YAŞIYAN DEĞER : BAYRI - - - - - Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN
ÖRNEK OLACAK BİR HAYAT - - - - - Ahmet Kutsal TEĞER
İSTANBUL RADYOSUNDA BAYRI - - - - - Rahim ZİYAĞÖLE : Tüker ACAROĞLU
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK USTAŞI - - - - - Cahit ÖZTEPELİ
MEHMET HALİT FEDAKÂR BİR ÖLKÜCÜ İDİ - - - - - Abdükkadir İNAN
TÜRK FOLKLORUNUN BÜYÜK MÜTEHASSİSİ : M. HALİT BAYRI - - - - - ATILIZ
KAYDETTİĞİMİZ BÜYÜK FOLKLORCU - - - - - Hikmet Tuzhan, DAĞLIOĞLU
FOLKLORCU MEHMET HALİT - - - - - Ord. Prof. Ziyaettin F. FİNDİROĞLU
TÜRKİYE HALK EDEBİYATI ALEMİNİN KAYBI - - - - - M. Sakir ÖLKÜTASIN
EDEBİYAT TARİHÇİMİZ BAYRI - - - - - Mehmet GÜRALP
MEHMET HALİT BAYRI'YI ANARKEN - - - - - Mahmut B. GAZİRİHAL
BAYRI'YI ANIS - - - - - Sadı Yavuz ATAMAN
BAYRI'NIN HAYATI, ŞAHSİYETİ, ESERLERİ - - - - - İhsan RİNCER
DAYIMIZ İÇİN - - - - - Hayrünisa ONURAY - - - - - Mühründa DAMGACI
HALİT BAYRI'DA KİTAP SEVGİSİ - - - - - Arslan KAYNARDAĞ
BAYRI'NIN AŞIK REMZİ AKRAŞ MAHALSİLE YAZDIĞI BİR ŞİİR: HİÇ
VATAN, DÜNYA ve MİLLİYET GAZETELERİNE TEŞEKKÜR

Sayı: 114

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DERE ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuza gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, brçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilûmum temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'atlen siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu,
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühassıs kimyagerler
tarafından hususî formülle
imal edilmektedir.

Evlerde, Fabrikalarda,
Mekaplerde,
Hastanelerde,
Otellerde, Lokantalarda
ve bilûmum
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ ✓ TEMİZLER

Yıllık abonesi 6,
altı aylık abonesi 3
Liradır.
Yurd dışı senelik abone
2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres deęiřtirmelerde
ücret alınmaz.
Basılmıyan yazılar
isten'nce geri gönderilir
Elkicigil Basımevi

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes'ul Müdür : İ. HİNÇER

Adres: Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

1817

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU : AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR. HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ : İHSAN HİNÇER

No. 114

OCAK 1959

YIL: 10 — CİLT: 5

Mehmet Halit Bayrı İçin

Yazau: Yusuf Ziya DEMİRCİOĞLU

İşte fânîlik. Ölüm Mehmet Halit'i de aramızdan aldı. Türk Folkloru'nun en kıymetli ve mahsûldar bir uzvu tıpkı çalışmalarında olduğu gibi sessizlik ve tevazu içinde toprağa giriverdi. Onun için ne kadar kederlensek, yas tutsak yeridir. Zaten maddî verimi olmayan bu sahânın mensupları ve meraklıları pek azdı. Onun için bu ölümlü ağır zayıat olarak kaydetmek gerekir. Hele ölü Mehmet Halit olunca yokluğunun ehemmiyeti ve azameti bir kat daha artar, kederlerimiz fazlaşır; çünkü onun yerine gelecek ve onun yokluğunu dolduracak bir fânî kolay kolay bulunamıyacaktır. Bînaenaleyh Mehmet Halit'in ölümlü dolayısıyla bütün ilim ve folklor âlemi teselli ve tâziyete muhtaçtır.

Onu çok eskiden tanıırım. Fakat mesai arkadaşlığımız başlıyalı otuz seneyi biraz geçti. Şimdi bu otuz yılın arasından kadirşinas Türk Folklor Araştırmaları mecmuasının Mehmet Halit için çıkaracağı nüsha için benden istediği malûmatı seçip çıkarmak çok zor ve belki de hatalı olabilir. Çünkü Onu kısa ve kusursuz yazmak aynı zamanda onun hayat ve eserlerini çok iyi bilen ve takibeden folklore arkadaşların da mecmuaya geçecek olan yazılarına müsait yerler bırakmağa çalışmak bana hâkim olmaktadır. Bu iki ehdişinin teşaj

ri altında beraber geçirdiğimiz ve çalıştığımız senelerin hâtıralarını büyük bir elem ve teessür içinde tesbite çalışacağım.

1928 senesi idi. O zaman adı Darüelhan olan bugünkü Konservatuvar Şehzadebaşındaki Mektep Sokagında eski ve ahşap bir binada bulunuyordu. Yine o tarihlerde Ankarada kurulan Halkbilgisi Derneği'nin umumi kâtibi değerli Ziyaretin Fahri Bey arkadaşımız beni ziyaretle, Derneklerinin bizim derlemelerimizle çok alâkalanmakta olduğunu ve buna muvazi olarak kendi teşekküllerinin burada bir Milmessillik açacağını ve bunu da benim kabul etmemi teklif etti. Konservatuvarın idare işleri, seyahat hazırlıkları ve derleme faaliyetleri arasında böyle yeni ve mühim bir vazife alınmanın başarısız kalacağını belirttiğim vakit, bana, burada çok çalışkan ve azimli bir arkadaşın Mehmet Halit'in bulunduğunu ve bu için bize külfet ve vorgunluk vermiyeceğini temin etti. Bizim bu vazifeyi bulumuzdan sonra artık Mehmet Halit le beraberiz. Hakikaten Mehmet Halit, Ziyaretin Fahri Beyin dediği gibi çıktı. Şimdi İstanbul büyük bir folklor faaliyetine sahne oluyordu. Derhâl, Ankarada yapılmakta olan Dernek nesriyatı İstanbula çevrildi. Rehberler basıl-

3

mağa, Anadolu'daki muhabirliklerden gelen madde ve malzemeler tasnif ve tesbit edilmeğe, ilmi encümenler teşkiline başlandı. Bu iç faaliyetler devam ederken dış faaliyetlerden geri durulmuyordu. Meshur halk şairleri için günler, ihtifaller yapılıyor. Halk şarkılarıyla sık sık konserler veriliyordu. Aynı zamanda Ankarada Umumî Halk Bilgisi Kongreleri akt ediliyor. Memleketin dört bir tarafından gelen murahhaslarla umumî bir folklor seferberliği göze çarpıyordu. Yine bu sıralarda İstanbul'da kitap, mecmua ve malzeme neşriyatı çok artmıştı. Bütün bu çalışmalarını tek başına Mehmet Halit idare eder, resmî yazifesinden çıktıktan sonra gece yarılarna kadar çalışırdı. Onun aynı zamanda Belediyede de üzerinde Neşriyat ve İstatistik Müdür Muavinliği gibi çok ciddi ve ağır işler bulunmaktaydı. Vakitten, zamandan kazanmak için folklor çalışmalarını Konservatuvarda bir odaya nakletmeye mecbur olduk. Az zaman zarfında bu oda kitap ve mecmualarla doldu. Buna ilâve olarak ikinci bir oda daha temin edilerek neşriyatın bir kısmı oraya getirildi. Mehmet Halit, bu kadar yorucu ve devamlı çalışmalar arasında bir yandan da kendi eserlerini neşre başlamıştı.

Günün birinde Konservatuar Beyoğlunda başka bir binaya taşındığı v-

VATAN, DÜNYA ve

MİLLİYETE TEŞEKKÜR

Memleket kültürüne, halk edebiyatı ve folkloruna üçüncü 40 yılını veren, 18 eserini kitap halinde yayımlayan, 17 eserini de neşretmek üzere hazırlayan ve 27 Ekim 1958 pazarı günü 62 yaşında aramızdan ayrılan büyük ve mütevazı ilim adamı Mehmet Halit Bayrı'nın vefatını, Dergimiz bir hüftene bütün İstanbul gazetelerine duyurdu.

28 Ekim 1958 salı günü yerilen bu acı haberi Dünya, Vatan ve Milliyet gazeteleri okuyucularına duyurdu. Diğer gazeteler ise, iki satırla olan bu büyük kaybı haber vermek lüzumunu duymadı. Bazı gazete'ere tekrar baş vurduk. Geç te olsa, bu kaybın bir iki satırla duyurulmasını rica ettik. Aldığımız cevap hiç deşot içinde bıraktı:

Bahâll'nin büyük yazarı İst'eri müdür'eri Mehmet Halit Bayrı'ında bir kimeyi tanımayanlardı!

kit eski binada bütün neşriyat hep Mehmet Halit'in üzerinde kalmıştı. Halkbilgisi Derneğini kendi yavrusu gibi medrese odalarına, Halkevlerine, şuraya buraya daima taşımağa alışmış olan Mehmet Halit, yine bu eserlerin başında kaldı.

O kendini Türk Folkloru'nun cazibesine kaptırması, mukaddes bir cinnete tutulmuştu. Ciddi ve muntazam çalışmadan hiç ayrılmaz, tetkiklerinde daima ilmi usullere dayanırdı. Çok defalar maddî zorluklar, hattâ imkânsızlıklarla karşılaştığı halde yine onda hiç bir bezginlik, yılgınlık görülmezdi. İşte, bu sayın, çetin mücadelenin bütün mahsülleri, şimdi ilmi tetkikler, araştırmalar yapacak olan yeni ve münevver nesiller için çok geniş bir sahâyı kaplamış bulunmaktadır. Onunla Garbî Anadoluya yaptığımız bir tetkik seyahatinde Dursunbey'de çok bol folklor malzemesi gördüğü yakit bana: «Aman Yusuf Ziya Bey, Belediyeden bir ay izin daha alalım, burada çalışayım. Hiç kimseden masraf ve yol harçlığı istemem», demişti.

Memleketime gitmezden evvel bir gün onu Türbe'de görmüştüm. Bana: «Yahu, neredesin, seni görünce içim acıyor, hâtıralarım dalgalanıyor, birgün Çocuk Es'rgeme Kurumu'na bana gel, beraber çalıştığımız günlerin hasret ve hâtıralarını analım. Buna çok ihtiyacım var», demişti. Heyhat, ben Memleket'e iken onun ölüm haberini her hangi bir ölü gibi gazetenin bir'sinde okudum. Çok acı duymuştum. Böyle aşk ve feragatla çalışıp, kütüphaneleri dolduracak kadar millî kültür eserleri meydana getiren Mehmet Halit'i hareket yers'in yakından, uzaktan tanıyan ilim ve edebiyat mensupları ve Belediyedeki takdirdâr arkadaşları ebedî makamına kadar götürmüşler. Sessiz ve mütevazı, kendi köşesinde çalışan insanları dünyada nas'pleri bundan fazla olamaz. Onlar manevi zevklerle avunur, gıdalanırlar.

Biz, istediğimiz takdir ve alâkayı millî kültür kaynaklarına işleyecek olan genç ve kadirşinas neslimizden bekli-yelim.

Tantanasız Yaşayan ve Ölen Değer :

O, Geceyi Gündüze Katan Bir Folklorcuydu

Yazan: Prof. Hilmi Ziya ÜLKEN

Ş on günlerin ard arda gelen ödenilmez kayıplarından biri de Mehmet Halit Bayrı'dır. Ne talihsiz tesadüftür! Klâsik edebiyatımız zirvesini, yeni edebiyatımız en dinamik ruhlardan birini, halk edebiyatımız yorulmak bilmez folklorcusunu kaybetti. Mehmet Halidi 1922'de «Anadolu» dergisini çıkarırken tanıdım. Çağaloğlunda, sonradan kolacı dükkânı olan küçük yazıhanede dergiyi idare ederken halk şairlerine ait ilk yazılarını hazırlıyordu: Aydınlarla arasına bir kaç asırlık perde çekilmiş olan halk edebiyatı kaynaklarımızı ilk defa aydınığa çıkaran Rıza Tevfik ve Baha Sait olmuştur. Türkçülerin henüz hedeflerini bulamadıkları, şiirin köklerini Turanda aradıkları bir devirde Rıza Tevfik Bektâşî ve Âşık edebiyatının zengin hazinesine el koymuş, konferanslarıyla bu şiir dünyasının estetik değerini belirtmiş, kendi şiirleriyle bu unutulmuş âlemi canlandırmıştı. Baha Sait de Bektaşiliğin esaslarına (Yalnız şiirde kalmıyarak) nüfuz etmiş, orada millî hayatın orijinal tarafını bulmaya çalışmıştı. Önce Türkçüler bu arayışa karşı ilgisiz kaldılar. Fakat yavaş yavaş ısındılar ve benimsediler. Rıza Tevfik gibi koleksiyonu içinde «Hurufî metinleri» cildini ve ön sözünü hazırlayarak bu yeni âlemi memleket dışında da tanıttı. Köprülü Zade Mehmet Fuat «Millî Tetebbular» dergisinde Âşık edebiyatı üzerine tetkiki ile bu konuyu benimsediğini gösterdi. 1919 — 22 arasında bir genç nesil heyecanla kütüphanelere dalmış, eski «Cünkâme» lerin içinde halk şiirlerini taramaya başlamıştı. Halit bunların arasında idi. Çok heyecanlı fakat iyi teşkilatlanmamış olan bu gençlerden bir kısmı yoruldu. Bir kısmı dağınık ve tek tek çalışmaya devam etti. Ahmet Kutsî Tecer, Halûk Nihat Pepeyi, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu bunlardandı. Bu gençler 1927'de tekrar toplandılar. «Halk Bilgisi Derneği» ni kurdular ve bir kongre yaptılar. Anadolu'daki hikâyeleri topl-

Mehmet Halit Efendi 1912 (1333) de...

maya, türkilleri plâğa almaya karar verdiler. Konservatuar Müdürü Yusuf Ziya onlara yardım edecekti. Aralarında iki değerli Etnolog Hamit Zübeyr ile Prof. Mesarog da vardı. Bu kararların ilk mahsulü olan «Halk Bilgisi Dergisi» büyük bir cilt halinde çıktı. Halit bunların arasında idi. Fakat bu kolektif teşebbüs uzun ömürlü olmadı. Yine herkes teker teker kaldı. Müsterek çalışma güçsüzlüğü bir kısmını meyus ediyordu. Bir kısmı tek başına çalışmadan başka çıkar yol olmadığına kanaat getirmiş olacak ki, bir daha ne kongre oldu, ne ikinci bir cilt çıktı. Fakat çalışanlar çalışmalarına devam ettiler.

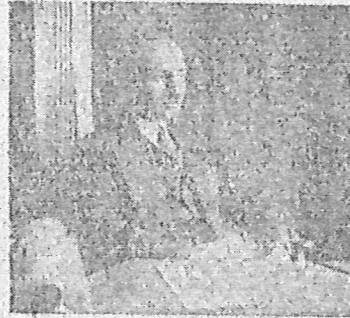
İşte bu dağılma devrinde Mehmet Halidi İstanbul (Eminönü) Halkevine bağlı «Halk Bilgisi Haberleri» ni senelerce yalnız başına çıkarırken görüyoruz. Hayatını daima çok sevdiği isimden

başka yerlerde kazanmaya mecbur olan Halit geceyi gündüze katarak bu küçük «Haberler» dergisini kendi bulduğu folklor malzemesiyle doldururdu. Bu arada bazı eserler neşretti. 1932 de «İda niler», 1933 de «Cumhuriyet devrinde halk bilgisi hareketleri», 1934 de «İstanbul argosu ve Halk tâbirleri», 1935 de «Balıkesirli bir şair» 1936 da «Belediye işleri klavuzu», 1937 de «Halk şairleri hakkında küçük notlar», 1939 da, «Halk âdetleri ve inanmaları» adlı kitaplarını neşretti. Halkevleri kapanmadan önce bazı iç anlaşmazlıkları yüzünden «Halk Bilgisi Haberleri» ni çıkarmadan vazgeçmeye mecbur olmuş, bu onu çalışmalarının verimli bir kaynağından uzaklaştırmıştır; o sırada hayat galesi de bir müddet kendine düşmüştü. Güzelim İstanbul, günden güne dağılan semtleri yüzünden, eşi eşle, dostu dostla buluşmadan mahrum bıraktığı için birbirimizi yıllarca göremez olmuştuk. Bir gün vapurda karşılaştık. Eski günlerin ateşli çalışmalarını hatırlatıyor; Sihatsızlığına rağmen hep aynı enerjisiyle birlikte bir dergi çıkarmaya çağırıyordu. Zaman o zaman, dünya o dünya değildi. Mehmet Halit Belediye Bedesten müdürlüğünden tekaüt olmuş, fakat kendi başına bir köza örer gibi işini bırakmamıştı. 1949 da «İstanbul folkloru»nu, 1956 da «On dokuzuncu Yüzyıl Halk Şairleri» ni, 1957 de «Yirminci Yüzyıl Halk Şairleri» ni neşretti.

Bir gün telefonla beni Bedestene davet etti. Hususî bir şeyden bahsedeceğini söylüyordu. Orada bir kasa açtı, altı alt eden neşredilmemiş yeni eserlerini gösterdi. Bunlara nasir bulamamaktan şikâyet etti. «Üniversite bu kitapları basamaz mı? Bütün hayatın mahsulüdür. Burada topladıklarımı evvelce hiç neşretmemiştim. Büsbütün yeni şeyler...» dedi. Üniversitenin bu sadadaki yardımlarını, meselâ Sadettin Nüzhetin iki ciltlik «Türk musikisinin güfteleri» ne dair eserini hatırlattı. Vakna dedikleri doğruydu. Fakat o tarihte Üniversitenin yayın işleri çok güçleşmiş, bütçesi iç ihtiyaçlarını bile giderecek kadar daralmıştı. Onu meyus

etmemek için bir çare arayacağımı söyledim, fakat tahminlerim doğru çıktı. Üniversite bu eserleri neşremedi.

Zavalı Halit! Sonra bu müsveddeleri ne yaptı? Kime bıraktı? Bir vasiyeti var mıdır? Bu bir hayat mahsulünü kim koruyacak? Bunları havaya savrulmadan kim kurtaracaktır? Avrupada çok sağlam bir noterlik müessesesi vardır. Müelliflerinden bir çoğu oradadır. Neşre edemedikleri bazı eserler bırakırlar. Bu eserler vasiyetnameleriyle beraber noterlikte, en emin bir yerde saklanır. Terekelerde perişan olmaz. Günün birinde akademiler, üniversiteler bu eserleri gözden geçirir, neşre değer olanlarını tasnif ederek, hattâ tamamlayarak neşre devam ederler. Halid'in kitapları da böyle emin bir elde saklanmalı, incelenmeli ve neşredilmelidir. Mehmet Halit Bayrı münzevi, gösterişsiz hayatı gibi gösterişsiz bir cenaze töreni ile dünyadan uzaklaştı. Fakat bu çalışkan arı edebiyatımızın en zengin hazinelerinden birine el atmış ve çok bal getirmiştir. Şiiri yapan kadar ona milletin şuur — altı hazinesinden malzeme ve gıda getirenlerin de değerini tanımalı ve daima hatırlamalıdır. Tanta nasız ve saltanatlız bir hayatın bu yolculuğu arı hayatının unutulmaz tarafını ondan sonra gelen nesillere tanıtmalı; böyle değerlerin asla milletin hafızasında kaybolmayacağını göstermeliyiz.

Bayrı 1935 de çalışma masasında

Onun Ardından :

Türk Folkloru'nun Büyük Ustası

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Halit Bayrı öldü. Türk folkloru büyük bir ustasını kaybetti. Onu, müşterek dostumuz Hincer'le birlikte, Belediye Mezat Idaresine giderek tanıdım.

Birkaç yıl sonra emekliye ayrılmıştı. İkinci görüşmemiz yine Hincer'le birlikte Çocuk Esirgeme Kurumu'nda oldu. Yine çekmecesini, masasını, makaleleri, araştırmalarıyla dolu idi. Yazdıklarını bastırılmadığından, folklorumuzun bir elden idare edilmediğinden, bir enstitümüz bulunmadığından şikâyetçi idi.

Bu iki görüşmeden sonra bir daha görüşemedik. Ama ben onu en az yirmi yıldan beri tanıyorđum. Halk Bilgisi Haberleri'ndeki yazıları, kitapları çok sarıyordu beni. Sanki uzaktan bana yürüyeceğim yol için ışık tutuyordu. Şaz şairleri üzerindeki çalışmaları gerçekten yorucu fakat o kadar da değerliydi... Onun hemen bütün yazıları yarım kalamaktadır. O, bütün ömrünü bu yola vermiş bir kişi... Onunla yola çıkanlardan hiçbiri işi sonuna kadar götüremediler. Yalnız o, durmadan, yılmadan yazdı, araştırdı, malzeme topladı... İmkân bulduğu kadar da yayınladı. Onun bu yönünü görmek için Türk Folklor Araştırmalarının ikinci cildinde yazdığı hatıralarına bakmalıdır.

Bay Yaşar Nabi benden XIX ve XX. yüzyıl saz şairleri için iki kitap hazırlamamı istediği zaman kendisine H. Bayrı'yı salık vermiştik. Çünkü, o bu çağların en önemsiz kişileri üzerinde bile çalışmıştı. Ben ise önemlileri olan Seyran, Dertli, Dadaloğlu üzerindeki çalışmalarımı Varlık'ın Türk Klâsikleri serisinde bastırılmışım. Bu tavsiyemin ne kadar yerinde olduğunu kitapları çıktığı zaman gördük.

Onun titiz çalışmasının son belgesi, ölümünden az önce çıkan «Gevheri» şiirleri oldu. Bu son eserini henüz elime almıştım ki gazetelerden ölümünü öğrendim. İçimde boşluklara doğru bir şeyin kopup gittiğini, kuvulara atılan taşın çıkardığı uğultulu sesi duyar gibi ol-

Mehmet Halit Bayrı 1925 (1341) de

dum. Eleştirmek için bu son eserini karıştırırken bütün ömrünü bu yola veren adamın macerasını düşündüm. Türk folklor çalışmalarının gelişmesi, disiplinli bir duruma gelmesi için çırpındığını düşündüm. Şu işlerim değerini anlayan, folklorun milli sorumluluğunu üzerine alan bir makamın bulunmayışına, üniversitelerimizin ilgisizliğine içim yandı. Bayrı bu işler için değerli bir adamdı.. Ne yazık, lâyık olduğu yeri bulamadı. Çalışmalarından karşılık beklemedi. Tabutunun arkasında yefalı birkaç dostundan başka kimseler görülmedi. O yolculuğa sen böyle garip garip mi gitmeli idin. Ne yaparsın, «Bir garip ölmüş diyeler — üç günden sonra duyalar».. Tanrı yarlıgasın...

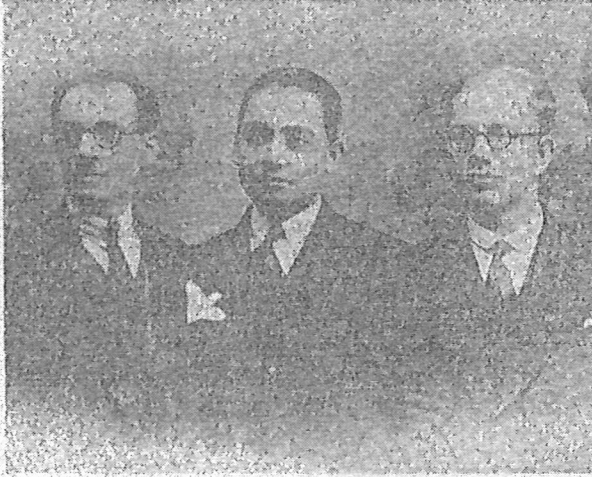
Örnek Olacak Bir Hayat

Yazan: Ahmet Kutsi TECER

Onunla ne zaman, nerede tanışmıştık? Simdi iyice hatırlıyorum. Herhalde Mütareke yıllarında, büyük bir ihtimalle de Dergâh'ın çıktığı sıralarda olacak. O zaman Di-vanyolu'nda, Nuruosmaniye'de, Sultanahmet'te bazı kahvehaneler vardı. Hatta bu sınırsızlığın adı «Akademi» idi. Üniversiteli gençlerin, genç şairlerin, genç yazarların toplandıkları yerler bu kahvelerdi. Üniversite hocaları, sanat ve fikir adamları, tanınmış şahsiyetler de buralara gelirdi. Ben bir çok dostluğlarımı bu kahvehanelere borçluyum. Mehmet Halit'le de bu çevre içinde tanışmıştık sanırım.

O zaman, Mütareke'nin başkanı altında, bu kahvehanelerde bulunan gençlik, bugün bile hasretini çektiğim hummalı, heyecanlı bir fikir ve sanat havası içinde teneffüs edebiliyor, memleket ve millet davaları ile de yakından ilgileniyordu. Burada toplanan gençlik iki zümreye ayrılabilir: Mütareke ile ordudan terhis edildikten sonra, yarıda kalan okullarını tamamlamak üzere Darülfünun'a, yüksek okullara; Güzel sanatlara devam edenler; Mütareke ile edildikleri vakit, ağabeylerinden birkaç yaş küçük oldukları için askere alınmadan okullarına devam edenler... Her iki zümreye giren gençler, büyük bir irtınanın kıyısına fırlattığı kazazedeler gibi, aralarında yas, tecrübe farkı gözetmeden bu kahvehanelerde birbirleriyle hasırnesir olurlardı. Ama, ne de olsa, ordudan terhis edilene daha tecrübeli, daha olgun arkadaşlarımızdı. Mehmet Halit de işte bu zümredendi. Hatta bu olgunluk onun halinde, tavırında bile göze carpar. Terhis edildikten sonra bir müddet Ayan Meclisinde zabıt kâtipliği hizmetinde bulunmuştu. Gıyâsi, oturuşu, konuşması, her şeyi ile tipik bir memur hatırlatırdı. Bir taraftan Darülfünun'a, Edebiyat Fakültesine devam etmekle beraber hayatını kazanmak zorunda olduğu için Ayan Meclisi dağıldıktan az sonra Belediye Meclisi kâtipliğine girmişti. Galiba bu işe yeni girdiği zamanlarda tanışmıştık. Onu her zaman vazifesine bağlı, infianlı, titiz bir memur olarak tanıdım. Hayatının sonuna kadar da hep o örnek memur olarak yaşadı.

Mehmet Halit'in gayet işlek, okunaklı, düzgün bir yazısı vardı. Zabıt kâtipliğinden kalma bir alışkanlıkla olacak, yazı yazmayı zevkli bir iş haline getirmişti. Onun bu hususiyeti belki de bütün hayatı üzerinde etkili olmuştur. Çünkü edebiyata olan

14 Mart 1929'da Ankara'da toplanacak olan I. Halkbilgisi Derneği kongresine giderken. Soldan sağa: M. Halit, Yusuf Ziya, Ahmet Kutsi.

meraki bu hususiyetle birleşince onu daima kalem yürütmeye, bir şeyler yazmaya sürüklemiştir. Nitekim daha Mütareke yıllarında genç yazı hovesi-lleri arasında o da kendine bir yol seçmiş: Edebiyat makaleleri yazardı.

Memuriyet hayatı ona kendî çalışmalarını için pek az vakit bırakıyordu. Onun için geceleri de gündüze katmaya alışmıştı. Bu yorucu çalışma hayatı ömrünün sonuna kadar devam etmiştir. Tabii, emeklerinin boşa gitmesine razı olamazdı. Memuriyet hayatında iş çıkarmaya alışmıştı. Onun için yazı hayatında da kalem eline aldığı vakit, bu iş daima makale ile neticelenmiş olurdu. Dolayısıyla bu hayat ritmi onu daima kısa vadede işlere zorluyor, uzun araştırmalar, teorik çalışmalar yerine onu özlü, kısık, basitlere güdüyorlardı. Nitekim bıraktığı bütün eserler -hulların sayısı oldukça çoktur- hatta en hacinli olanları bile, yanyana getirilmiş, veya birbiri üzerine konulmuş müstakil çalışmalardır.

Mehmet Halit'in unvanı edebiyat bahçelerinden halk edebiyatı konularına atlayışı belki biraz da bu çalışma sistemi ile ilgilidir. Esasen Mütareke yıllarında halk edebiyatı konuları yeni ve meşhûl bir saha olarak duruyordu. Ziya Gökalp'ın, Fuat Köprülü'nün yazıları bu yeni eğri hazırlamıştı. Kitaplarda, hususî ellerde bir takım çönlük, mecnunlar henüz taranmamıştı. Her gün yeni bir halk şairi keşfediliyor, her gün eski yazmalardan yeni yeni köşmeler, destanlar çıkarılıyor, yayımlanıyor. Bu türlü çalışmalara ilmi bir hüviyet ve-

ARAŞTIRMALARI

olduğu takdirde sahibine ilmi heyecanını tatmin edilecek bir haz da sağlayabilirdi. Mehmet Halit bu alandaki çalışmalara ilmi bir hüviyet vermek suretiyle hayat şartlarına ve mizacına en uygun bir yol seçmiş, böylece, eklatibi yoldan Folklor sınırlarına da ayak basmıştı.

Gerçek Mehmet Halit şiir, hikaye gibi yazı eserleriyle de henüz ilgisini kesmemişti. Anadolu dergisinin çıktığı zamanlar bile (1924) onun bazı manzumeler yayımladığını hatırlıyorum. Bu tarihten sonra kendini bütün bütün makaleye verdi. Haziran 1928'de Halk Bilgisi Derneği'nin İstanbul şubesi-ni açmak işi ona bırakılınca Mehmet Halit tamamıyla halk edebiyatı ve folklor çalışmalarına bağlandı. Derneğin İstanbul şubesi'nin o idare ediyor, o ayakta tutuyor, bütün muhabereleleri o yapıyor, Halkbilgisi Haberleri'nin de o çıkarıyordu. Ankara'daki genel merkez, Ziya Fahri'nin (Ordinaryüs Profesör Z. F. Fındıkoğlu) oradan ayrılmasıyla bütün dinamiklerini kaybetmiş, bir yol içinde hareketsiz, durgun bir hale gelmişti. Buna karşılık, İstanbul şubesi, Mehmet Halit sayesinde 1928 yılına kadar asil merkezin yerini alarak devam etti.

Mehmet Halit'in şahsiyeti de Halkbilgisi Derneği ile başlayan hummalı çalışma devresinde zenginleşti. Bir çok kıymetli etidilleri bu zamana atıf. Onu yakından tanıyanlar bilir: Derneği yaşatmak uğrunda sabırlı çalışması, sessiz feragatli içindeki yorulmak bilmez gayretli, Halkbilgisi Haberleri'ni çıkarmak hususundaki fedakârlığı, sebatı insanı hayran bırakır. On yıl devamı olarak yayımladığı Halkbilgisi Haberleri onun şahsiyetinin bir belgesidir.

Ben 1928 başında Fransa'dan henüz dönmüş-tüm, Mehmet Halit İstanbul'da Halkbilgisi Derneği'nin şubesi'nin kurduğu sıralarda ona küçük yardımlarım oldu. Ozamanlar Konservatuvarın müdürü olan Yusuf Ziya Demireoğlu'nun odasında toplanır, dernek işlerini konuşurduk. Bugün bile, o toplantılardaki samimi heyecanı hatırlarken her iki dostumun sevgisini içinde taşımaya devam ediyorum. 1929'da üçümüz birlikte İstanbul temsilcisi olarak Ankara'daki kongreye katılmıştık. Yola çıktığımız sırada Mehmet Halit biraz rahatsızdı. Seneler geçti, ne zaman Halit'le buluşsak bu seyahat hatırlar. «Kutsicğim, bu seyahatte senin gösterdiğin alakayı asla unutmayacağım diye vefakârlık, dostluk gösterirdi. Gerçekten Mehmet Halit samimi, vefalı, güvenilir bir insan, açık kalpli bir dost idi. Bu dost erkeği ayrıldı aramızdan.

Ankara'ya birlikte yaptığımız bu seyahatten başka onun bir de Balıkesir çevresinde yaptığı bir folklor gezisi vardır. Buradaki incelemelerin kitap halinde toplanmıştır. Bu iki ayrılış dışında ömrü boyunca İstanbul'da yaşamış, doğup büyüdüğü bu şehrin folkloru hakkındaki kıymetli eserler hazırlamıştır.

Mehmet Halit'in eserleri zamanla değerlerinden kaybetmemiştir. Çünkü titiz bir çalışma mahsulü olan bu eserler, en başta halk şiiri hakkındaki incelemeler, her zaman için bu konuya ilgi taşıyanlar arasında kalacaktır. Henüz basılmamış olan kitapları da yayımlanmaya karşın çalışkan bir hayat örneği bulacağız ki onun şahsiyetini yorun da bu sessiz, titiz ve dolgun çalışmadır.

Ist. Radyosu Bel. Saatinde :

Halit Bayrı

Konuşan: RAKİM ZİYAOĞLU

Gecenin ay ışığında sessizce toprağa tevdi olunan Mehmet Halit Bayrı, İstanbul Belediyesi'nde yıllarca hizmet etmiş, bir çok kurum müdürlüğünde bulunmuştu. Son yıllarda emekliye ayrılmış, Çocuk Esirgeme Kurumu'nun İstanbul Merkez Müdürlüğünü yapıyordu.

Mehmet Halit Bayrı, memleketimizde ilk folklor ve halk edebiyatı çalışmalarının başında gelen zattır. Yayınladığı 20 ye yakın eseri vardır. Bugün bir nüshası bile zor bulunabilecek folklorla ait eserler arasında ancak bir eldi yayınlamış olan İstanbul Folkloru adlı eseri, yıllar boyunca değerli nüshalara edecek bir kuvvet taşıyacaktır.

Eski İstanbul hayatının muhtelif parçaları onun kitaplarında canlı bir şekilde bugünkü nesillere nakledilmiştir.

Bayrı, folklorla ait eserlerini masa başında değil, halk arasında gürlemektedir. İstanbul muhtelif köşelerini dolaşarak, geleneklerini, göreneklerini dinliyerek, misafirlerini, manilerini, köşmelerini, bilmececelerini tutam tutam elde ederek ömürüne serdi ve aramızdan ansızın gitti.

Hüseyin Rahmi ve Ahmet Râkım, yılan-kavî sokakları, sıskın cumbaları, birbirine dayanmış sacaklı evleri, bekeçilerin sopası, tulumbacıların narası, çeşitli satıcıları, bayram yerleri, mesireleri, inanc ve hürâfâleriyle eski İstanbul hayatını roman ve makaleleriyle anlatmışlardır. Halit Bayrı ise, binbir parçalı bu hayatı ayne nakletmekle iktifa ettiler. O kaybolan bir üçkenin son parçasıdır. Her üçü de Eski İstanbul Hayatını kaybolmaktan kurtardılar ve o devri tarih olarak yazıyorlar. Nur içinde yatsınlar.

İstanbul Belediyesi, şehre hizmet edenlere şükranlıdır. Şehirliler, gerekten manevi değerlerini her sahada kendilerine hizmet edenlerden kazanırlar ve coğaltırlar.

7.11.1958

İstanbul Radyosu

Not : Aynı gün İstanbul Radyosunda Berleme Müdürü Tâkır Acar'ın da Kitap Sevenlerle Başbaşa Saatinde Bayrı ve Eserleri Hakkında bir konuşma yapılmıştır.

Halkbilgisi'nin memleketimizde derin tabakalara kadar yayılması, onun hem ilmi ruhu ile, hem idealist bir ruhla gerçekleşen feragatli çalışmasına çok şey borçludur.

Hatırası önünde hürmetle, hayranlıkla eğiliyim.

Türk Folkloru'nun Büyük Mütchassısı :

Mehmet Halit Bayrı

Yazan: ATŞİZ

Türk Folkloru'nun en büyük mütchassısı olan Halit Bayrı, talihsiz doğmuş insanlardan biridir. Onu, 30 yılı aşan bir zamandan beri tanıdığım ve hayatını bildiğim için bunu selâhiyetle söylüyorum. Kendisini benim kadar tanımayanlar, şakacı haline ve sözlerine bakarak onu dört başı mamur bir insan sanabilirlerdi. Halbuki Halit, devamlı lâtifelerine ve güler yüzüne rağmen tamamiyle aksi bir hayatın ve talihin insanıydı. Belki de bunun içindir ki şu kattı hakikatlar dünyasında, kendisini bir hayal âlemine kaptırmış, öyle yaşamış ve ihtimal bunda bir teselli bulmuştu.

Çalışkandı. Dünyaya eğlenmek için değil, bir iş yapmak için geldiğimize inanmış bütün ciddi insanlar gibi o da bilgisinin kendisini yönelttiği istikamette daimî bir faaliyet halindeydi. Edebiyat Fakültesini sonuna kadar takip ederek edindiği kültürle ilkönce edebiyat tarihi mütchassası olmaya doğru bir hamle yapmış, fakat sonra kendisini tamamiyle

Halit Bayrı'nın son günlerine ait bir portresi.
(Necmi Rıza'nın kalemile)

halk edebiyatı ve folkloru vererek bu subenin başlıca otoritesi haline gelmişti.

Pek çok dergilerde pek çok yazıları çıkmıştır. İsmail Nâmi imzasıyla çıkan şiirler de onundur. Fakat en olgun yazıları Halk Bilgisi Haberleri ve Türk Folklor Araştırmaları dergilerinde çıkmış bulunan halk edebiyatına ve sazşairlerine ait yazılardır.

Halit Bayrı, en eskilerinden günümüze kadar bütün halk şairlerinin şiirlerini toplamış, her birisinin hayatı hakkında bulabildiği bilgiyi derlemiş ve yıllar geçtikçe değeri artacak olan ölmüş bir külliyyat. vücutte getirmiştir. Diğer bir hayli eseriyle birlikte bilhassa bu külliyyatı bastırabilmek onun başlıca emeli ve ızdrabı idi. Bu eseri kendi hesabına bastıramadığı için imkânlar aramış, hatta bana da bir çare bulmamı teklif etmişti. Ne yapabilirdim? Tanıdığım bir iki yere müracaat... Fakat maa-lesef müsbet netice alamamıştık.

Diyarbakırın eski ve tanınmış bir ailesine mensup olmakla beraber İstanbul'da doğup büyüdü. Kendisinde öldürücü tesir yapan emekliliğinden sonra, İstanbulu semt semt doluşarak tanımak ve halkiyat bakımından notlar toplamak işine de başlamıştı. Zannedirim, ölümünü hazırlayan sebeplerden biri bu oldu; Kış günlerinde yapılan gezintiler onu müzmin bir bronşite yakalattı. Ondandır da gereken tedbirleri daima ihmal etti ve ne diyeyim, benim çok dostane, yani çok acı ilâz ve ihtarlarım bile kâr etmedi. Çünkü çalışmaya alışan bütün insanlar gibi evde işsiz güçsüz oturmak ona çok ağır geliyordu.

Bu dağınık satırlarım Halit'i tanıtmak iddiası ile değil, hâtrasma saygı için yazılmıştır. Sazşairleri hakkındaki külliyyatını «Türk Folklor Araştırmaları» dergisi basmak imkânını bulursa hem memleketeye unutulmaz bir hizmet yapmış, hem de zavalı Halit'in muzdarip ruhunu şâd etmiş olur...

30 Aralık 1958

Bayrı'nın Arkasından :

Kaybettiğimiz Büyük Folkloreu

Yazan: Hilmet Turhan DAĞLIOĞLU

Otuz yıl öncesine kadar memleketimizde folklor hareketleri göze çarpmıyacak kadar zayıf ve kendini tanıtmıyacak kadar kuvvetsiz bir durumda idi. Bununla beraber halk arasında bütün canlılığıyla ayakta duran folklor, Türk halkının en asil varlıklarından biri olarak ta yaşamakta idi.

Edipler, şairler, romancılar, sanatkarlar halk bilgisine pek değer vermiyorlar, gerçekten ziyade sun'üğe, realiteden ziyade hayâle değer veriyorlardı. Halktan gelen ve halka ait olan her şeye vuruk damga (Kaba ve Kabalık) idi. Karacaoğlanlar, Dertliler gibi «Halk şairleri» sözde aydın geçinenlerin değil kuvvetini halkın ruhundan, varlığından almış olan geniş bir topluluğun malı gibiydi. Garp anlamına göre bizde henüz bir folklor hareketi başlamamıştı. Dr. Kunoşun incelemeleri, yayımları geniş ölçüde aksiler yapamıyordu. Memleket bu işlere kendini vakfedecek fedakâr, idealist insanlara susamış bulunuyordu.

Bir milletin gerçek varlığını, değerini, büyüklük medeniyetini ancak folklor araştırmacıları belirtebilecekler, bizi, bize tanıtacak amaca ancak bunlar ulaştırabileceklerdi. İşte otuz yıl önce bize folklorun büyüklüğüne yakarak yolunuzu aydınlatan idealistlerden biri Halit Bayrı oldu. İlk zamanlarda bu kandilin ışığı gerçi çok zânukti, etrafını pek aydınlatamıyor, hattâ sağdan soldan esen rüzgârların tesiriyle büsbütün sönecek gibi oluyordu. Fakat mille-

1946 da yeniden kurulan Türk Halk Bilgisi Derneği'nin 1.12.1951 de yapılan kongresinde, Bayrı ön plânda görülmektedir.

tin iç varlığı, kökleri, derinlerde olan kutsal sevgisi bu ışığı söndürmedi, parlattı ve onu milli bir چراغ haline getirdi. Gerçi bugün bile folklorun devlet müesseselerinde müzecilik kadar bir değeri kabul edilmemiş olmasına rağmen folklor kendini, kendi büyük değeri ile millete mâletmiş bir durumdadır.

Bundan otuzbeş yıl önce İspartada orta mektep türkçe öğretmeni bulunuyordum. Vatânın her köşesi gibi burası da folklor bakımından zengin özellikler içinde idi. Kendimi gayri ihtiyarı bu zenginliğin sellerine kaptırmıştım. Bir taraftan mahallî atasözlerini derliyordum; bir yönden de yerli âdet, türkân'ananeleri toplamaya koyulmuştu. Bu hareket tarzım etraftan teşvik göreceği

verde beni çetin durumlara düşürmeğe başlamıştı. Isparta'da o zaman kışın şiddetli soğuklarını hafifletmek için halk arasında yapılması âdet haline gelmiş «Lodosun kızını Poyraza gelin etmek» âyini yapılırdı. Aman bu ne orijinal bir âyindi, geniş halk tabakasını harekete getiren ne muhteşem bir manzaraydı. Bu âyini o zaman bütün tafsilâtille «Vatan» gazetesine yazmıştım. Aradan çok geçmeden mahallin aydın geçinlerini, ileri gelenleri tarafından «her şey yazıldı bitti de bu mu kaldı, memleketi bu kadar geri kalmış ve bütünü itikadlara bağlı göstermek yakışır mıydı?» diye sitem ve tarizlere maruz kalmaya başlamıştım. Bu haller karşısında bir iç sarsıntısına uğrar gibî olmuşum. İşte tam bu sırada bana ümit ve cesaret veren tek insan rahmetli Halit Bayrı olmuştu. Henüz rahmetli ile tanışmıyordum. Bana yazdığı mektupta yazımı okuduğunu ve böyle incelemelerde bulunarak memleketi hizmet etmemi tavsiye ediyordu. Bundan sonra kendisiyle muharebemiz devam edip durdu. Kendisine ithaf ettiğim bir yazı (Isparta'da kadınlar nasıl eğlenirler) yazısı «Millî» mecmuada intişar etti. Artık folklor araştırmaları onun gösterdiği ışık sayesinde bütün varlığını sarmış bulunuyordu.

İstanbul'a gelince garip bir tesadüf eseri olarak onunla ev komşusu olduk ve çalışmalarımızı hem sıklaştırdık, hem de, birleştirmek suretiyle bir düzene koyduk.

1932 yılında Rahmetli, Yusuf Ziya Demircioğlu ve ben birlikte iki ay kadar süren bir Balıkesir folklor araştırma gezisine çıkmıştık. Sanırım ki bu araştırma gezisi folklor incelemeleri bakımından tarihi bir değeri olsa gerektir. Eğer o zaman daha çok maddî imkânlarla sahip olsaydık memleketi daha çok hizmet edebilirdik.

«Halkbilgisi Haberleri» dergisinde

Gelecek sayımızda, İhsan Hinger'in baharladığı ve bu sayımıza kıymetli «Ayık Remzi Akbas, M. Halit Bayrı mıdır?» başlıklı yazıyı bulacaksınız. T.F.A.

kendisile birlikte yirmi yıla yakın yazı, fikir, ruh arkadaşlığı yaptık. Folklor ateşi bizi âdeta yakıyor ve sevginin cezasıyla gayretlerimiz her gün biraz daha artıyordu.

Halit Bayrı'nın folklor alanında memleketi, ilim âlemine ve Türk milletine yaptığı hizmetler gerçekten büyük ve verimli olmuştur. O son nefesine kadar inandığı dâva ve idealine sarılmayan bir imanla bağlı kalmıştı.

Bize folklorla ait irili ufaklı bir çok değerli eserler kazandırmış olan Halit Bayrı üzümlere yazmam ki hayatında yeter derecede takdir ve himaye görmemiştir. Çok mahdut imkânlarla başardığı işler karşısında hayran kalmamak mümkün değildir. Dileyelim ki, bundan sonra folklor'a daha çok önem verilsin ve bu işe kendilerini vakfetmiş olanlara yardımlar esirgenmesin.

Milletin asıl varlığı, sanat, ahlak, şiir, medeniyet ve kültür zenginliğimiz folklor araştırmalarıyla bir kat daha zenginleşecek, atalarımızın bize emanet

H. Bayrı, 1941 de bir istirahat ânında.

ettiklerini bu suretle biz de kendi çocuklarımıza armağan etmiş olacağız.

Halit Bayrı yaptıklarıyla daima kalplerimizde yaşayacak ve folklor tarihimizde müstesna bir yeri olacaktır.

Ey benim aziz ve değerli dostum; mezarında rahat uyul... Senin idealini yaşatmak kutsal ve millî sevgimizdir.

Zamansız Bir Ölümi Dolayısıyla :

Türkiye Folklor Âleminin Kaybı

Yazan: M. Şakir ÜLKÜTAŞI

Halit Bayrı, 1939 da, o zamanki kütüphanesi ve yakın dostu bulunan Sabri Esat Siyavuşgil ile...

Halit Bayrı, bilhassa Türkiye Halk Edebiyatına ait yaptığı kıymetli neşriyatıyla tanınmış çalışkan bir folklorcumuzdu. Halit Bayrı, 1 Kasım 1927 de, İshak Refet (İşitman), Ziyaattin Fahri (Fındıkoğlu) ve İhsan Mahvi'nin teşebbüsleriyle, merkezî Ankara'da olmak üzere kurulan «Türk Halkbilgisi Derneği» nin İstanbul Müessesillğinde (1928 — 1932) ciddi çalışmaları ile temayüz eden arkadaşlarımız arasındaydı. Bu şubenin o zaman nesrettiği on iki kadar muhtelif kitap ta daha ziyade Halit Bayrı'nın gayretleriyle yayın sahasına konmuştu (Halkbilgisi Derneği'nin «Kuruluşu, mesai ve neşriyatı» hakkında fazla malûmat için, bizim H. B. Haberleri dergisinde (sayı 95., Eylül 1939) çıkan yazımıza bakınız).

1932 de «Halkevleri'nin kuruluşu üzerine, «Türk Halk Bilgisi Derneği» kapandı ve Türkiye Folkloruna ait bütün çalışmalar, Halkevlerinin Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi'ne intikal etti. İşte Halit Bayrı'nın folklor sahasındaki daha sürekli mesaisi, fikrince, bundan sonra başlamıştır. Bayrı, o zaman İstanbul — Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat ve Ta-

rih Şubesi Başkanlığına seçilmiş ve birliğini büyük bir gayret ve dirayetle ifa etmiştir. Halit Bayrı, bu esnada daha önce, yani 1 Kasım 1929 da Halkbilgisi Derneği'nce neşrine başlanmış olan «Halk Bilgisi Haberleri» dergisinin yaz işleri müdürlüğünü üstüne alarak bunun muntazaman çıkmasını sağlamıştır. Halit Bayrı, bir taraftan «Haberleri» neşrine devam ederken öte taraftan da Başkan bulunduğuşu Kolun neşriyatı olmak üzere Türk Halk Edebiyatına ve Folkloru'na ait on kadar da eserin neşriyatini sağlamıştır.

Halit Bayrı, bu dergide ve Halkevi'nin çıkardığı «Yeni Türk» de kendi sahasına ait kıymetli neşriyat yapmıştır. Son yıllarda, çalışkan folklorcumuz İhsan Hinger'in çıkarmakta olduğu «Türk Folklor Araştırmaları»nda da Bayrı'nın kıymetli yazılarını okuyorduk.

Halit Bayrı'yı 1929 da tanıdım. Ben o zamanlar Halkbilgisi Derneği'nin Siyavuşgil Müessesilli idim. Kendisile dostluğumuz uzun zaman devam etti. Yazılara karşı özel bir ilgisi vardı. Hattı «Haberleri»nin 95. sayısını bana tahsis etmek kadirbilirliğinde bulundu. Halit Bayrı'nın ölümü, Türkiye Folklor Âlemi için gerçekten bir kayıp olmuştur.

Balıkesir Folklor Gezisi'ne katıldığı zaman, 10.8.1932 günü İhsan Hinger ve diğer arkadaşları ile...

İdealist ve Çalışkan İnsan :

Mehmet Halit Bayrı'yı Anarken

Yazan: Mahmut R. GAZİMHALİ

Halit Bayrı hakkındaki hâtıra ve düşüncelerimden birkaç şeyler yazmaklığım istenilince, hâtıralarımın başlangıcı, Darülelhan'ın bir odasında onun işbaşlığında kurulan Halk Bilgisi Birliğinin idealist folklorcu arkadaşları çerçevesinde toplayan derneğine kadar geriledi. Cümlemiz ilk hevesli üyelerdik. Fahri reis Prof. Fuat Köprülü idi. M. H. Bayrı yazıları toplamakta ve vermekte gayet titizdi. Basımlarda prova tasvirlerini kendini vererek hep o yapıyordu. Metotluymdu. Derneğin kitaplar sırasından ilk bir denemeyi hiç unutmam. Dr. Caferoğlu Ahmet, dilekik yetkişiyile, «Türkçede — daş lâhikalı kelimeler» konusunda vermişti. Bu 1 numaralı kitapçı başka faydalıları takip etti. Halk Bilgisi Haberleri dergisi, yüzden çok fazla süren sayılarile, millî kültür bilgisine yüzlerce faydalı yazı kazandırmıştı. Çıkarılanlar hep onun seçim ve tasvibinden geçtiği için, verilen her bilgi önemliydi, pürüzsüzdü.

M. H. Bayrı'nın kendi yazılarına gelince: Makaleler ve kitaplar halindeki onun neşriyatı -sıklet merkezi çağların halk nazım sanatçılarının verimlerinde toplanmak üzere- çeşitli konulara dairdi. Titiz araştırmaların verimi olan bu yazılarda kâmil, kaynak güvenliği ve inandır bir ciddiyet hâkimdi; bilime yakışır bir tarafsızlık ve ölçü, çalışmalarımda esastı. Cümlesi hakkında yetkilerce esash ve açıklamalı bibliyografyalar çıkarılacağına göre, buna iltiyebulunduğu için, tasnifi yoluna gitmek bana düşmez. Sadece, folklorun âşiklarından biri olarak çok dikkatle çalışmışlığına işaretlemekle yetinirim.

Kendisile çok sevişirdik. Son yıllarda da bu halisane ve karşılıklı saygı ve muhabbet devam etti. Ancak, bir ara mühasebet vâdesinde aramızda beni pek üzen bir menfi müdahale olmuştu. Bir gazetede izi kaldığı için bu kargaşalığa dokunmadan edemiyeceğim: Dernek işinde folklor önderliği emeline kapılabilecek kadar zaafa düşen rahmetli

Bayrı 1946 da Celâl Musahipzade ve Tahsin Demiray'la bir gezinti esnasında

bir arkadaş (ki sonradan Ankara'da cinnet getirerek perişan bir vaziyette hayata gözlerini kapadı) hiç suçum olmadığı halde onunla benim aramı açtı: «Onun mevkiinde göziim olduğumu» maksatla kendisine söylemiş! Halit te buna nasılsa inanarak bir gazeteye tenkidkâr ve acı bir beyanatta bulundu. Meşrebime ve halime taban tabana zıt bu uydurmaların yazılışından ne gariptir ki beni yine o (sonradan tecennünle ölen) arkadaş haberdar etmişti. Yazıyı okuyunca tabiatile küplere bindim; sert bir cevapla aynı gazetede mukabelede bulundum.

Arası çok geçmeden M. H. Bayrı özür dilemiye geldi ve barıştık. Ara bozanzlığı fark etmişti.

M. H. Bayrı merhum dürüst bir arkadaşta. Vefatı bilim dünyamız için büyük bir zayıftır.

Şahsına son yıllarda ayrı bir mahcubiyetle yakınlık göstermiş olan M. H. Bayrı'nın aziz hâtırasını burada bir kere daha hayranlıkla anarım. Allah rahmet eylesin.

Anadolu'yu İlk Keşfe Çıkanlardan :

Edebiyat Tarihiçimiz Bayrı

Yazan: Mehmet GÖKALP

«İstanbul folklorunu bir an önce tespit etme işini, Halk Bilgisi Derneği'nin ilk çalışmalarını 1929 da beraber yaptığımız gerçek Türk folklorcusu Mehmet Halit Bayrı'dan istedik...»

Bu cümleden muharriri Tahsin Demiray'dı ve Musahipzade Celâl Beyin «Eski İstanbul» adlı eserini takdim ederken gerçek bir Türk folklorcusunu da zikrediyordu. O kadar ki Demiray : «Mehmet Halit Bayrı'nın eseri -yâni İstanbul Folkloru- Musahipzadenin bu eseriyle birlikte bir bütün teşkil edecektir.» diyordu.

İstanbul Folkloru olsun, Anadolu Folkloru olsun bu konuya el ve göz atan herkes daima bir ismi okuyacak ve görecektir. Bu isim, yıllarca Türk harsiyatını, folklorunu, halk hazinelerini arar gibi araştıran ve tanıtan Mehmet Halit Bayrı'dır.

Mehmet Halit Bayrı ismini ilk defa Erzurum Lisesi son sınıf öğrencisiyken «Ülkü» dergisinde çıkan (iki Aşık Arasında) adlı ilgi çekici bir etüd vesilesiyle duymuştum. Hemşehrim şair Huzuri ile Aşık Remzi'nin karşılıklı deyişlerini içine alan bu yazının yazarı.

HİÇ

Dünyada herşeyin bir sonu vardır,
İnsan da nihayet ötür, gömülür,
Sanma ki her gün bir başka bahardır,
Kış olur, dört yanı dumanlar bürür.

Gülece az hayatta çoktur ağlayan,
Çarpınır izdirap içinde eştan,
Asla fayda vermez servet ü sâman,
Herkes kaderine bağlanır, yürür.

Ne yapsan nafle dinmez gözyası,
Talış denen habbe kırar dik başı,
Koyar önüneze çekirtil aşu,
Kendisi ortada etegin sürür.

Bağın varsaın, yarın yoksun iyi bil,
Bu sözü ispata istemez delil,
Remzi der ki tenis zelli ü sefil
Çok gecmez toprakta dağıtır, çürür.

2/5/1949
Aşık Remzi AKBAS
(M. HALİT BAYRI)

ni çok merak ediyordum. Şunu da ilâ ve edeyim ki Huzuri hakkında en bırak ve sade yazıyı Bayrı yazmıştı.

Yüksek tahsilimi yapmak üzere 950 de İstanbul'a geldiğimde «Türk Folklor Araştırmaları» dergisinin azimli sahibi ve yazı işleri müdürü İhsan Hınçer Beyle tanıştım. İlk görüşmemizde M. Halit Bayrı'nın adresini istedim. Genç bir folklor araştırmacısı olarak üstadı ziyarete gittim. O zaman Kapalı Çarşıdaki İstanbul Belediyesi Mezat İdaresi'nin müdürü idi, Beni gayet samimi karşıladı. Yaşlanmış olmasına rağmen zekâsını aksettiren ışıklı gözleriyle güllümseyerek:

«Demek Doğudan geliyorsunuz. O halde çantanızda çok keklik vardır.» diye iltifatta bulundu.

İki yıl sonra Göztepe'de Gemuhluoğlu Fethi Beyi ziyarete gitmiştik. Hayli kalabalıklık, Söz folklordan açıldı. Fethi Bey: «Halit Bayrı'yı tanır mısınız?» diye sordu, tanıdığımı söyledim.

«Onun ilk folklor çalışmaları 1924-25 yıllarında Anadolu dergisiyle başlar.» dedi. Gidip özel kitaplığından arap harfleriyle yayımlanmış olan «Anadolu» dergisinin 12 sayılı koleksiyonunu getirdi. İçindeki bahislerin başlıklarını okudu ve:

«İşte, bizde Anadolu'yu ilk ele alan Bayrı'dır. Memleket realitesini ilk haber veren odur. Bayrı, yurt sevgisini duyan ve duyuran bir insandır.» dedi. O zaman Bayrı'nın değerini daha iyi anladım. Hele «Düşünce», «Halk Bilgisi Haberleri» ve «Yeni Türk» dergilerini araştırıp yazılarını okuyunca, onun hizmet ve değerini daha derinden kavradım.

Onun bütün eserlerini Maarif Vekâleti veya Türk Dil Kurumu'nun yayımlamasını sabırsızlıkla bekliyoruz. Anadolu'yu keşfe çıkanları tanıtmalıyız. Bayrı, Anadolu'nun toprağını, insanını, örf, âdet ve sesini keşfedip bize duyuranlardan biridir, onu unutmamalıyız.

O'nu Anarken

Yazan: Sadi Yaver ATAMAN

Bundan 30 yıl kadar evvel, Bartın'da çıkan ve aynı adı taşıyan Gazete, öyle sanıyorum ki, sayfalarını folklor bahsine cömertçe açan ilk mahalli gazetidir. Benim de ilk araştırmalarımı yayınladığım «Bartın» gazetesinde M. Ragıp Gazimihal, Vahit Lütfü Salcı, M. Şakir Ülkütaşır, Abulcadır İnan gibi, folklor araştırmalarına, memleketin bu köşesinden ışık tutan imzalar vardı. Derin bir aşk ve hevesle çalışıyorduk, Türk Folkloru'nu o zamana kadar bilinmemiş, tanınamamış hemen bütün değerleriyle Bartın'da bulmak kabildi. Hemen ilâve edeyim ki, Türk Müzik Folkloru'nun yabancı alâkayı çektiğinde Bartın'daki bu nesriyat âmil olmuştur, denilebilir.

Bu küçük mukaddemin Mehmet Halit Bayrı ile ilgisi şöyledir. Ben o sırada Safranbolu, Bartın ve Ereğli havalisinde araştırmalar yapıyordum. Halk Müsikisi üzerinde tefsif ettiğim bu çalışmalar meyânında, mahallî saz ve halk şairlerine ait vesikaları da topluyordum ve yayınlıyordum. Safranboluda Aşık Muharrem, Aşık Pekmez, Sebebi ve İlgazlı Aşık Nallî'yi, Ereğlide Hüznî'yi ve Çırağı Raci'yi bulmuştum. Daha ziyade bir divan şairi olan Hüznî ile, halk şairleri gibi de yazıp söylemeği benimsemiş bulunan Raci'den ve diğerle-

Kardeşi Dinar Damgaç ve yeğeni Hayrullah Ümray (Damgaç) ile son resimlerinden biri

rinden Bartın sütunlarında verdiği örnekler, bilhassa Sadettin Nizhet ve Halit Bayrı'nın alâkalarını çekmiş ve kendileriyle mektuplaşır olmuştuk. M. Halit Bayrı, aynı zamanda kuvvetli bir irtical şairi olan Hüznî ile, Çırağı Raci arasında geçen bir müsaereyi, o zaman kendisinin Müdürü olduğu Halk Bilgisi Haberleri adlı dergiye almış ve bana bu dergiye yazı göndermem hususunda fırsat vermişti. Üstadın alâkasını çeken bu müsaerenin hikâyesi kısaca şöyledir: Bir gün Usta, Çırac Ereğlinin pazarına giden Bey Çayırı yolunda, karısından bir kadının geldiğini görürler; her ikisinin de içinde bu kadının yüzünü görmek arzusu uyanır. Birer aah çekerler; bu sırada esen rüzgâr kadının yüzünden peçesini kaldırır ve yüzü meydana çıkar; Hüznî, rüzgârın açtığı bu güzel yüz karşısında, çırağına dönerek, o anda irticalen «Ref' olunca vech-i candan nîkab» mısramı söyleyiverir; Raci, Ustasının bu mısramı derhal ve irticalen şu mısra ile tamamlar «Yer yüzünde doğdu sandım âfitab».. Ve Usta, Çırac pazar yolu boyunca müsaere devam ederler.

Mehmet Halit Bayrı'nın büyük bir titizlikle çıkardığı «Halk Bilgisi Haberleri»ne ben de yazılar yazıyor ve kendisiyle sık sık mektuplaşıyorduk. Bayrı bana bir mektubunda aynen şöyle yazıyordu: «Yaşca bilmem benden, küçük veya büyük müsün? Sana, ağabey diye mi, kardeşim diye mi, oğlum diye mi hitabedeceğimi şaşıryorum»....

Bir müddet sonra İstanbulda ziyaretine gittim. Onu yakından tanıyınca, derin samimiyeti, insanlığı, olgunluk ve tevazuu ile örnek bir insan olduğunu anlamış ve yüzünden hiç eksik etmediği o müstehzi gibi görülen gülüşü ile Mehmet Halit Bayrı gönlüme taht kurmuştu. Hayatı boyunca Türk Folkloru'na ışık tutan üstadımız Bayrı'nın ahreti nur ile dolsun.

Bayrı'nın Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri

Yazan: İhsan HİNÇER

Mehmet Halit Bayrı, sağlığında olduğu gibi, ölümünde de mütevazı kalmasını bildi. Aramızdan sessiz, sedasız çekildi. Halbuki o, tek başına bir müessesenin yapamayacağı kadar iş yapmış yıllarca tek başına Türk Folkloru'nu, halkiyat ve harsiyatını gerek yurd içinde ve gerekse yurd dışında temsil etmek bahtiyarlığına ermışti.

Mehmet Halit Bayrı, 8 Şubat 1896 yılında İstanbul'da doğmuştu. Aslen Diyarbakırlı idi. Annesi Maide Hanım, babası ise deniz binbaşısı Diyarbakırlı Ahmet Muammer beydi. Bayrı, tahsilini İstanbul'da yapmış, İstanbul Darülfünun'unun Edebiyat Fakültesini bitirmişti.

Birinci Dünya Savaşı'nda yedek subay olarak Çanakkale'de çarpışmıştır. Terhis olduktan sonra ilk edebî mahsullerini vermeye başlamıştı. Aynı zamanda Ayan Meclisi kâtipliğe memuriyet hayatına atılmış, Cumhuriyetin ilâminden sonra İstanbul Belediyesine intisap etmiştir. 1925 te girdiği belediye hizmetinde Nesriyat Müdürlüğü Şefliği, İktisat Müdürlüğü Müdür Muaviniği, Hesap İşleri Müdürlüğü Murakıplığı, Levazım Müdürlüğü ve Mezat Müdürlüğü gibi vazifelerde bulunduktan sonra 1953 yılında emekliye ayrılmıştı.

Emekliliğini müteakip, bir ara Remzi Kitabevi'nde redaktör ve müşahhiz olarak çalıştıktan sonra İstanbul Çocuk E. Kurumu İl Müdürlüğüne geçmiştir. Ölümüne kadar burada çalıştı.

Değerli üstadın edebî ve folklor sahasındaki çalışmaları ise 1918 de yedek subaylıktan ayrılıp İstanbula döndükten sonra ilk eseri olarak neşrettiği ve Çanakkale Savaşına ait mensur duyularını nakleden «Maziden Bir Yaprak» isimli eseridir. Bu eseri, İhtiyat Zabıtları Teavün Cemiyeti 1919 da bastırmıştır. Bundan sonra Prof. İsmail Hikmet Ertaşyan'ın çıkardığı «Düşünce» dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Bu tarih 1922 ye rastlar. 1924 — 1925 yıllarında ise «Anadolu» dergisinin idare-

sini aynı şekilde üzerine almıştır.

1927 yılında dostu ve Ankara Kız ve Erkek Liseleri felsefe ve sosyoloji öğretmeni ve İstanbul Darülfünunundan arkadaşı olan Ziyaettin Fahri ile başbaşa vermişler, bir folklor, halk bilgesi derneği kurmak için nizamname hazırlamışlardır. Ziya Gökalp'in açtığı yoldan yürümek azmîle işe koyulmuşlardır. Bu iki dost, Türk cemiyetinin ve fikir hayatının ancak, halkın asırlardır ken-

Son resimlerinden biri: Edebiyat Fakültesi'nde iki dostu ile.

di gelenek ve yaşayışında mevcut kültürü ile muasır seviyeye ulaşacağına inanmışlardır. Bayrı'nın hemşehrisi olan Gökalp'in açtığı Türkçülük yolunda yürümek azmîle «Türk Halkbilgisi Derneği»nin böylece ilk temel atılmış oluyordu.

Bu şekilde, Halit Bayrı İstanbul'da olduğu halde, Prof. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu ile birlikte tasarladıkları cemiyet 1927 yılında Ankara'da kuruldu. Kurucular içinde İshak Refet İstikman, öğretmen İhsan Mahvi de bulunuyordu. Bir sene sonra da derneğin İstanbul şubesi teşekkül etti. Derneğin kurucuları arasında bulunan Konservatuvâr eski müdürü Yusuf Ziya

Demircioğlu, bu sırada halk türkülleri ve efsanelerini derlemeye başlamış, folklor çalışmaları yapıyordu. Bu haberi büyük bir sevinçle aldı. Mehmet Halit Bayrı ve arkadaşlarına o zaman Şehzadeba-sında olan Konservatuvar binasında bir oda verebileceğini söyledi. Böylece Halit Bayrı ile arkadaşları Abdülkadir İnan, Ağâh Sırrı Levent, Prof. Fuat Köprülü, Prof. Ahmet Caferoğlu, Ah-met Kutsi Tecer, Ekrem Besim, İhsan Hamamioğlu, İzzet Adil, Melâhat Şab-ri, Mahmut Ragıp Gazimihal, Yusuf Ziya Demirci, Raife Hakkı, Prof. Dr. Süheyl Ünver, Halûk Nihat Pepeyi, öğ-retmen Sadi, Sırrı Numan Bilge İstan-bul «Türk Halkbilgisi Derneği» şubesi-ni faaliyete getirdiler.

Ankara'da toplanan Derneğin ikin-ci unumu heyet toplantısı çok ilgi çekici olmuştu. İdare ve ilim heyetlerine seçilen zevat memleketimizin en değerli ilim adamları idi. Bu suretle gerek bütün ilim adamları ve gerekse mes'ûl resmî merci olan Maarif Vekâleti, mil-li kültürün ön safa geçmesine büyük önem veriyordu. Dernekte vazife alan-lar arasında zamanın Maarif Vekilleri Mustafa Necati ile Vasif Çınar da var-dı. Bunları Eski Eserler Müzesi Müdü-rü Hakkı Baha, Hüseyin Avni, Prof. Fuat Köprülü, Nurettin İbrahim, İshak Refet, Ali Rıza Özkut, İsmail Hikmet, Hasan Fehmi, Ziyaettin Fahri, İhsan Mahvî, Rıdvan Nafiz, Mesarog, Halil Fikret, Hamit Zübeyr, Said Nazif, Faik Reşit, Yunus Kâzım, İsmail Hüseyin, Ahmet Şikriî Tuna, Ali Rıza Yalçın, Falka I. Onan, Mustafa Reşit, Esat Çi-

Bayrı'yı Anma Günü

(31.1.1959 Cumartesi günü)

«Türk Folklor Derneği» I. K. Bşk.lığından: Derneğimiz 31.1.1959 Cumartesi günü saat 15 te Cumhuriyet Türkiye Muallimler Bir-liği salonunda, Türk Halk Edebiyatı ve Folkloruna şüphesiz vakfeden merhum korucu azamız Mehmet Halit Bayrı'yı anma günü tertiplemiştir.

Uyelerimizle, kenîstüni sevenlerin bulun-anları rica olunur.

nar, Talât Mümtaz Yaman, Vahit Lüt-fi Salcı, Zeki Dalboy, Mustafa Cavit, M. Şakir Ülkütaşır, Ömer Bedrettin Uşaklı, Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Hürşit Alpaslan, Mustafa Hakkı, Cenap Refik, Eflâkım Cem Güney, Trabzon müfettişlerinden Şevket takip ediyordu. Teşkilâta faal görev aian bu ze-vattan başka sayısız fikir adamı Der-neğin destekleyicisi idi. Halit Bayrı, bu durumu gördükten sonra İstanbul gu-besinin çalışmasına dört elle sarıldı. Daima en fazla iş gören, fakat yine da-ima ikinci plânda kalmayı tercih eden bir halde çalıştı.

1929 Kasım ayında İstanbul şube-si tarafından çıkarılan «Türk Halkbil-gisi Haberleri» nin 1 ci sayısını yayımlan-dı. Bu dergi, binbir müşkülâtla çıkışı-na devam etti. 1931 yılında 19. sayısın-a kadar çıkan dergi bir ara kapandı. Çıkarmamak tehlikesi geçirdi. Fakat Ha-lit Bayrı'nın teşebbüsü üzerine 1933 yı-lında Eminönü Halkevi Dil, Tarih, Ede-biyat Kolu Başkanı olan Prof. Köprü-lü'nün yardımı ile 1942 yılına ve 124. sayıya kadar çıktı. Halit Bayrı, yılmadan, usanmadan bu derginin başında çalıştı. Gerek Derneğin Halkevlerine il-tihak ettiği 1932 yılından evvel ve ge-rekse sonra folklorcularla teması kes-medi. Onlarla muntazaman muhabere ile temin ettiği yazıları dergide neşret-ti. Bunlar içinde daha geniş olanların kitap haline getirdi.

Bu arada kendisi de folklor gezi-lerine iştirak ediyor, İstanbul folkloru hakkında araştırmalar yapıyor, bir an dahi boş durmuyordu. Halit Bayrı, bu en verimli çağında Türk içtimaiyatına büyük hizmetlerde bulunmuştur. Ayri-ca bu sahada çalışanları da teşvik et-miştir.

Türk Halkbilgisi Haberleri dergi-sinden başka daha sayısız dergide, folk-lor, edebiyat ve Türkçülük konusunda sayısız binleri aşan makale ve yazı neş-retti.

Halit Bayrı'nın, bu yazıların dışın-da kalan ve kitap halinde neşredilen eserleri şunlardır:

Maziden Bir Yaprak (1919),

Mââller (1922),

ARAŞTIRMALARI

Cumhuriyet Devrinde Halkbilgisi Hareketleri (1933),

Bahkesirli Bir Sair (1934),

İstanbul Argosu ve Halk Tâbirleri (1934),

Belediye İşleri Kılavuzu (2 cilt, 1936),

Halk Şairleri Hakkında Küçük Notlar (1937),

Halk Âdetleri ve İnanmaları (1939),

İstanbul Folkloru, cilt I. (1947),

Belediye Gecirleri Kanunu ve Gerekçeleri (1948),

Muhtar Açar ile),

Mahalli İdareler Kılavuzu (3 cilt, 1949, Muhtar

Aca ile),

Halk Şiiri XIX. Yüzyıl (1956),

Halk Şiiri XX. Yüzyıl (1957),

Gevheri (1958).

Bayrı'nın bu basılı eserlerinden başka «Dadalıoğlu Hakkında Notlar» isimli bir eseri daha olduğunu haber aldığımız halde, onu görmek mümkün olmadı. Yakında Maarif Kitaphanesi ta-rafından «Viran» adlı eseri de basıla-caktır. Daha hazırlanıp ta basılmamış bir hayli eseri vardır. Bu arada aynı günler içinde kaybettiğimiz büyük şair «Yahya Kemal ve Eserleri» adile hazırlamakta olduğu bir eseri de yarıda kal-mıştır.

Hazırladığı, fakat bastırılmak imkânı bulamadığı eserleri de şunlardır:

Viran (Hâlen Maarif Kitaphanesince basılmak-tadır),

Saz Şairleri Hakkında Araştırmalar (Altı cilt),

Mutanazırlık Halk Şairleri Hakkında Araştırmalar (iki cilt),

Bektaş Şairleri,

Üç Kadın Şairimiz (Son günlerinde bu eserin

iki kitap halinde tertiplemişti),

Son Osmanlı Tarihçeleri,

Türk Halk Edebiyatında Atatürk ve İnönü,

Çanakkale Savaşı Hâtıraları,

İstanbul Folkloru, Cilt II,

İstanbul Semtleri,

Aşık Remzi Akbaş mahlası ile yazdığı şiirler.

Merhum, 1896 da doğduğuna göre, henüz 62 yaşında bulunuyordu. En ve-rimli çağını idrak ettiği muhakkaktı. Lâkin son yıllarda şikâyet ettiği ve aiti aydanberi de bir hayli yıpranmasına sebep olan romatizma ve bronşiti onu zayıf düşürerek, zamansız olarak biz-den uzaklaştırdı. Son zamanlarda var-mız «Türk Folklor Araştırmaları» der-gisinde yazıyor, onun, «Türk Halkbil-

DAYIMIZ İÇİN

Yazarlar: Merhumun Yeğenleri
Fahrünnisa ONURAY - Mihri'nin DAMGACI

Küçük denebilecek bir yaşta babamız, yakın bir geçmişte anneannemiz kaybetmiş, gerek annemiz, gerek bizler, bütün teselli-mizi dayımızın sıcak, şefkatli bağrında bulmuş-tuk. Ecel, dayımızı, babamızı ve nihayet her-seyimizi olan Halit Bayrı'yı da almak'a, üçüncü defa birileri teselli-iş imkânımız büyük bir acıya sürükledi. Zamansız gelen üzü-ğümüzü yeniden yeşil bıraktı. Bu büyük kayıptan dolayı yaşadığımız müddetçe, lei-mizdeki sıralanmayacak, ruhumuzdaki yara onulmayacak.

Çok sevgili dayımız bütün ömrünü alle-sine, mes'ûğine ve kitaplarına verdi. Bu büyük zevki yuvasında bulmuş, en mes'ûl dakikalarını kitaplarıyla başbaşa geçirmiş, vazifesine tükendiğini bir enerjisi ile sarf etmiştir.

Annesine aşırı hürmethar, kardeşine p'ân annemize candan bağlı olup, bizleri öz kor-ları sayardı. Dairesinde ve evinde çalışmak-tan yılmadı. Özel kitaplığında çalışmaya başladığı zaman sanki dünya ile ilişkisini kes-ser, başladığı yazıyı, okuduğu kitabı bitir-meye uğraşır. Bunları tamamladığı vakit, sözle ifade etmese bile, saadetini gözlerin-den okumak mümkündür.

İşte bu genel gündüzlü çalışmaları mah-sulü bilerece yazı ve 35'1 bulan eser... Bun-ların henüz neşredilmeyen 17'si çok sevdiği evinin, yine çok sevdiği kitaplarla dolu oda-sında duruyor.

En büyük arzusu eserlerine basılmasy-dı. Hasta iken bile elleri ister, bir bir göz-den geçirir, bastırılmamaktan dolayı teselli-lerini gizliyemirdi.

Şimdi, o eserleri saklamak, bizlere dü-şen en mukaddes vazifedir. Bu vazifeyi ic-ten gelen bir sevgi ile yapacağız. Çünkü on-lar, dayımızın bir ömür verdiği en kıymetli hazinesidir. Yazılar, saklamak ve korumak'a vazifesini bitirmiş olmuyacağımızı da bili-yoruz.

Bu kıymetli eserler bir kişinin, bir aile-nin değil, bir milletindir. O eserlerin neş-redilmesiyle sadece dayımızın ruhu sad edil-meyerek, Türk kültürü de çok sayar kazas-nacaktır.

gisi Haberleri» nin bıraktığı boşluğu do'durdüğünü, bununla iftihar ettiğini söylüyordu.

27 Ekim 1958 günü sabaha karşı saat 2 de kaybettiğimiz Mehmet Halit Bayrı'nın acısını, bütün memleket ay-lâtlarıyla fikir ve sanat adamları, hâ-

1336
İstanbul'a Gönlü Veren :

Bayrı'da Kitap Sevgisi

Yazan: Arslan KAYNARDAĞ

Kitap müsterileri vardır, Sahaflar Çarşısı'na acele bir şeyler öğrenmek için gelir. Oyle müşteri de vardır ki, Sahaflar Çarşısı'na geldiği zaman ayak üstünde bile olsa kitapçıya ve müşteriye pek çok şey öğretir. İşte rahmetli Halit Bayrı bu sonunculardandı. Çarşıya geldiğinde her dükkâna bir göz atıp iki çift laf ettikten sonra doğru Raif Yelkenci Bey'in küçükük dükkânına gider, çoğu zaman orada bulunan kültür aşığı kimseler ile ve Raif Bey'in kendisiyle kitaptan, edebiyattan, tarih-

ile folklorcular, yüreklerinde duymakta devam edoceklendir.

Merhum, Tahsin Demiray'ın yakın dostu idi. İkisi de milliyetçi ve halk kültürüne inanmış kimselerdi. Demiray bir ara Musahipzade Celâl ve Bayrı ile Eski İstanbul hayatı ve folklorunu ele almış ve bu sahada Musahipzadenin «Eski İstanbul Yaşayışı» ve Bayrı'nın da «İstanbul Folkloru» nun I. cildini neşretmişti.

Onun değerli kitaplığı şimdi emin ellerde bulunmaktadır.

Merhum hayatında bir defa evlenmiş ve bu kısa süren evliliğinden çocuğu olmamıştır. Kız kardeşi Dinar Damgaçı Hanım ve iki aydın yeğeni hayattadır. Yeğenlerinden Hayrünisa Onuray (Damgaçı) evli ve İstanbul Defterdarlığında memurdur. Mihrinnisa Damgaçı ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümünden mezun olup, Sakarya Lisesi edebiyat öğretmenidir.

Doldurulmaz bir boşluk bırakarak aramızdan ayrılan Bayrı'nın tahtı, Türk folklorcularının vefalı kalpleridir. Onun yerli, bir folklorcu ve edebiyat tarihçisi olarak doldurulmaz değerdedir (*).

(*) «Türk Halkbilgisi - Folklor Derneği»'nin kuruluş ve çalışmalarını yayınladığı eserleri ve geniş bilgisi Bayrı'nın kaleminden takip için bakınız: «Türk Folklor Araştırmaları» dergisi, cilt 2 sayı 27 III 56, Ekim 1951 III Temmuz 1952.

ten konuşmaya dalardı.

Raif Bey ona cönkler bulur verir, ya da eski yazmaları arasında görebildiği folklorla ilgili şeylerden bahsedirdi. Halit Bayrı bıkmak usanmak bilmeyen bir cönk arayıcısıydı. Yeni bir cönk bulduğunda çocuklar gibi sevinirdi. Ben kendisine Raif Bey kadar faydalı olmuyordum. Bunun için dükkânıma uğradıkça şaka eder, «Yahu sen ne biçim sahhafsın, derdi, hani, bize hiç kitap satmıyorsun...» Doğrusu ben ona belki bir şey satmadım ama, o bana çok şey öğretti.

Cönk arama yüzünden ilgisini kese kâğıtlara kadar genişletmişti. Zira, acıdır ama, doğrudur. Kâğıt para ediyor diye, nice kıymetli kültür malzemesi Sahaflar'a uğramadan doğrudan doğruya hurda, moloz kâğıtlarla birlikte kese kâğıdı imalcilerine gitmektedir. Halit Bayrı, kese kâğıtlardan zaman zaman çok kıymetli folklor malzemesi, cönkler, halk şiipleri ele geçirdiğini söylerdi.

Bir şey folklorla ilgili olsun da onu kendine çekmesin, imkânsızdı. Bu konuda yayınlanan kitapların ilk müsterilerinden olurdu. Amatör bir folklorcu olduğumu bildiği için beni de çalışmaya teşvik ederdi. Belpazarının argo ve deyimlerle, bilmece ve atasözlerini topladığımı öğrenince pek memnun olmuştu.

İstanbul'un gerçek sevgisi ile doluydu. Meslek icabı bibliyografyacı da saydığım için benden, herşeyden önce bir «İstanbul Bibliyografyası» yapmamı istemişti. Bayrı'nın İstanbul sevgisiyle folklorculuğu birleşince, bu şehrin folkloru alanında şüphe götürmez yetkisi meydana gelmişti.

Eserleriyle kitaplığımızı zenginleştiren, yazılarıyla folklor ve halk edebiyatı araştırmaları alanına yeni bilgiler katan Halit Bayrı, kendi halinde, gösterişsiz fakat gerçekten idealist bir bilgindi. Yerini doldurmak herhalde kolay olmayacaktır.

10

VİTAMİNLİ

VİTAMİN A	VİTAMİN C
VİTAMİN B ¹	VİTAMİN D
VİTAMİN B ²	VİTAMİN E
VİTAMİN B ⁶	NIACİNAMİDE
VİTAMİN B ¹²	CA PANTOTHENATE

AMPUL
DRAJE
GOUTTE

ECZACIBASI
İLAÇ
FABRİKASI
LEVEND

POLI - VİTAL

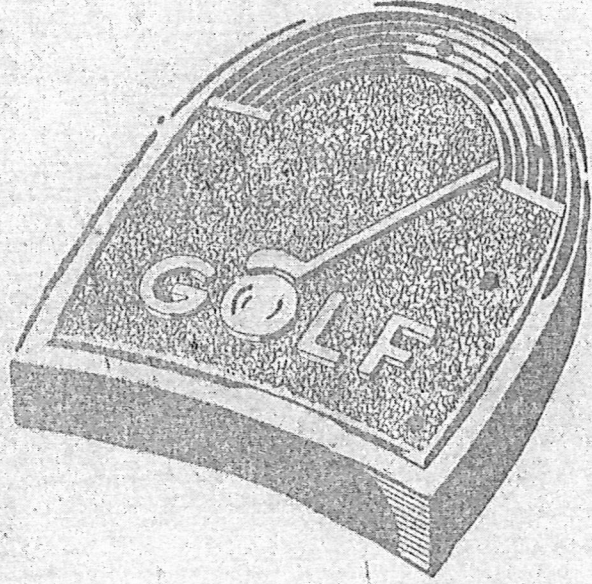
HER İŞ ADAMI, VE HER MÜ-
ESSESE, REKLAMLARINI İS-
TANBUL TRAMVAY VE TUNEL
İDARESİNİN OTOBÜSLERİN-
DE, TRAMVAYLARINDA, Dİ-
REKLERİNDE VE TUNELDE
YAPIYOR.

SİZ DE MÄLİNİZİ VE MÜESSE-
SENİZİ TANITMAK İSTİYOR-
SANIZ, İDARE'NİN BEYOĞ-
LU'NDA, METRO HAN'DA 4.
ÜNCÜ KATTAKI İLANAT BÜRO-
SUNA MÜRACAAT EDEREK,

İ. E. T. T.

NİN VASITALARINDA YER
AYIRTINIZ.

«TÜRK FOLKLOR (= HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ» NİN YAYIM ORGANİDİR.

GOLF

24

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

20.11.53

Şubat 1959

İÇİNDEKİLER:

MACARİSTAN TÜRK ALBEMİNDEN ÇİZGİLER	Mahmut R. GAZİRHAN
BOĞIN MÂNİLERİ	Ali BİRA ÖZDEMİR
YUSUFELİ KESİP (II)	Ali ÖZDEMİR
ÖLÜMÜNÜN YILDÖNÜMÜNDE: VAHİT LÜTFÜ SALCI	Seyit BAYKURT
AŞIK DÖNK SULTAN	Fatih Hacı TUNÇU
KONYA'DA SARICALAR KOYUNDAN NİNNİLER	Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ
KARŞTA DEĞİLENEN SAYACI TÜRKÜLERİ	M. V. RIZIOĞLU
AŞIK DURSUN CEVLANI	M. Hacı BAYRI
AŞIK REMZİ AKDAŞ, M. HALİT BAYRI MİDİR	İhsan HİNCER
GEMERERİKTEN MÂNİ VE AÇITLAR	Güner DEMİRAY
MEHMET HALİT BAYRI ANILDI	
BİRER GELEN KİTAPLAR	

Sayı: 115

Kuruş: 50

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

23

